

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת נצבים ענייני תפילה – ערב ראש השנה תשפ"ג | גליון מס' 231

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

הזכיה בדין של ראש השנה היא בכח עבודת מלכויות זכרונות ושופרות

בעיקר התפילה על כך שהקב"ה יעזור לנו ביום הדין. "מלך על כל העולם בכבודך" זו כלל לא תפילה עלינו, זו לא תפילה על הדין שנעשה לנו, זו תפילה על כבוד שמים. ואף בברכת זכרונות, כשאנו אומרים "זכרנו בזכרון טוב לפניך", משמע שזה גם לא מדין תפילה שמתפללים לחיים, אלא מדין "זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה", כך היא הצורה של זכרונות שצריך להגיד כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, אבל זה לא מדין תפילה שאנחנו מתפללים להקב"ה שייתן לנו חיים, וכפי שאנו רואים שלא מתפללים את זה בכל התפילות כולן אלא רק במוסף, זה לא שייך לעצם התפילות של היום. כל ברכת "אתה זוכר מעשה עולם וגו'" זה לגמרי סיפור דברים, זה תיאור מצב, זה לא מגדרים רגילים של תפילה. אין שם אף מילה של תפילה. כאשר אנו אומרים "על המדינות בו יאמר וגו'" היינו צריכים להמשיך ולבקש שעל המדינה שלנו תגזור חיים, אולם אין דבר כזה.

כשאדם זוכה בדין אין מקום לתפילה, כשאדם צריך לזכות בדין הוא זוכה בלי שום תפילה, ובאמת, גם תקנת הגאונים היא לא גדר של תפילה רגילה. כי הנה, לכאורה, למה הגאונים תקנו זאת דווקא בג' ראשונות ובג' אחרונות, במקום שאסור להוסיף. אכן, כתוב בראשונים שציבור זה שונה, יש כל מיני סיבות, אבל סוף סוף למה לא נבקש זאת בברכות אמצעיות לפי ענינם, למה דווקא בג' ראשונות.

האמת היא שמוכת, וכך גם יוצא מהסברו של ר' חיים ויטאל בשער הכוונות, שה"זכרנו לחיים" זה חלק מסיפור שבחו של מקום, זה דומה ל"שמעאל בני ברכני" (ברכות ז' ע"א). כאשר רבי ישמעאל בן אלישע אמר "יהי רצון מלפניך כו' ויגולו רחמך על מידותיך כו' ותיכנס להם לפני משורת הדין", זו לא תפילה בשבילנו, זה לא קיום של תפילה, זה קיום של ברכני. וכך, אנו אומרים זאת בתוך שבחו של מקום, בתוך הג' ראשונות, משום שהדבר הזה בעצם שייך לסיפור שבחו של מקום. שהקב"ה "זכרנו לחיים", זה חלק ממידותיו, שהוא גדול גיבור ונורא, גומל חסדים טובים, קונה הכל, זוכר חסדי אבות, וזכרנו לחיים. זה נאמר בדרך תפילה אבל זו בדיוק אותה תפילה כמו יהי רצון מלפניך שיגולו רחמך על מידותיך. ישמעאל ברכני, זו תפילה שהקב"ה יתברך, שמידותיו יתברכו. זו לא תפילה בשבילנו, זה רחוק מאד משאר התפילה. ודאי, הכל חוזר אלינו, [גם כשאנו אומרים אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב זה לטובותנו], כל מה שאנחנו עושים זה טוב בשבילנו, אבל המעשה הוא לא מעשה תפילה, זה מעשה ברכני. לכן זה נאמר בג' ראשונות בדווקא, בזמן שאנחנו אומרים ברכה להקב"ה. וכך, אף שאנחנו אומרים למעשה זכרנו לחיים, אנחנו שואלים צרכים, אבל האמירה בתוכן הדברים מצטרפת לאבות, זה לא מצטרף לברכות האמצעיות. זו ברכה למידותיו. ה"זכרנו לחיים" שאנחנו מבקשים פה מהקב"ה, זו בקשה שהמידות יעמדו כך שתגלה המידה הנקראת זכרנו לחיים.

מכירין לפתות את בוראם בתרועה

נמצא, ביום הדין אינו מתפללים על כל מה ששייך ליום הדין, אכן, יש תפילות, אנו אומרים אבינו מלכנו, אבל עיקר מצות היום, עיקר ענייניו של יום, אין לו שום ביטוי של תפילה. רק במלכויות, זכרונות ושופרות. באמת זה דבר נורא, משום שמי שבאמת יודע שאנחנו עומדים בדין ועוזב את הכל ואומר מלכויות, זאת מסירות נפש אמיתית. אנחנו עצמנו אמנם בלאו הכי אומרים כמו שכתוב במחזור, אבל באמת, כל כלל ישראל עוזב את הכל ואומר מלכויות. זה נורא ואיום, על מה כלל ישראל עומד להתפלל בראש השנה, "אלקינו ואלקי אבותינו מלך על

הזכיה בראש השנה היא לא על ידי תפילה

בנוסח התפילות שתקנו אנשי כנסת הגדולה בימים הנוראים יש דבר הנראה מוזר מאד, בראש השנה אנו עומדים למשפט, אלו ימים נוראים, הקב"ה יושב ודן וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, אולם אין אף מילה בנוסח התפילה על בקשת חיים. הלא דבר הוא, מה עלינו לעשות כשהקב"ה עומד ודן אותנו, האם איננו צריכים להתפלל. אף עניין ההוספות שתקנו הגאונים להוסיף בתפילות הימים הנוראים כגון זכרנו לחיים כו' צריך ביאור כי בפשטות אסור לעשות זאת, אי אפשר לבקש צרכים בשלש ראשונות ואחרונות, ואילו כאן קבעו בקשת צרכים דווקא בג' ראשונות.

באמת, עלינו לדעת כי הדרך לזכיה בדין היא לא דרך תפילה, אלא היא כפי שכתוב בגמרא בראש השנה (ל"ד ע"ב) "אמר רבה, אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרוניכם לטובה, ובמה בשופר". זה הכל, יותר מזה לא צריך ולא שייך לעשות.

לכאורה, הרי מה עם הדין הכללי שצריך להתפלל בעת צרה, וכי יש לך עת צרה גדולה מזו, שהקב"ה עומד ודן אותנו, אותנו אישית, אותנו כציבור, אותנו כמדינה, ואותנו ככל העולם כולו, היתכן שלא תהיה חובת תפילה על הדבר הזה. אכן התשובה לכך היא, שאין מציאות של תפילה במשפט. תפילה רחמי נינהו (ברכות כ' ע"ב), המציאות של תפילה כולה רחמים, ואין תפילה במשפט, זה לא שייך, זה לא מצטרף. זה גם "בזיון בית המשפט". מסתמא זה גם אסור, כשיש דין זה צריך להיות לפי הדין, ואין אפשרות לערב שיקולים של תפילה שזו מציאות של רחמים. אכן, מה שצריך זה רק שהקב"ה יהיה עומד מכסא דין ויושב על כיסא רחמים, ואז בטל הצורך המיוחד בתפילה וזה חוזר להיות כיום טוב רגיל. את הדבר הזה עושים על ידי מלכויות זכרונות ושופרות ולא על ידי שום דבר אחר.

ובאמת, אחרי המעבר לרחמים הרי שזה יותר טוב מתמיד. הרי היום זה יום הרת עולם, הקב"ה מתעסק בבריאת עולמו, וההשפעה היא השפעה של חיים, של עצם הבריאה. עתה, אם זה בדין, מי יצדק לפניך בדין, מי יכול לעמוד בזה, אבל אם זה עצמו ברחמים, הרי שאז ההנהגה של אותו יום נעשית ברחמים. וממילא, זה הפועל יוצא של כל התפילות. זה מה שאנחנו מבקשים בעצם, לזה רצינו להגיע. את היום הזה, את מצות והנהגת היום הקב"ה יעשה ברחמים.

באמת, כל תפילה יכולה להפוך את הדין לרחמים, כדאיאת בסוכה (י"ד ע"א) "אמר רבי אלעזר למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר, לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקדוש ברוך הוא ממדת אכזריות למדת רחמנות", אבל כאן הקב"ה קבע שזה יום תרועה, אין שום דרך אחרת. הקב"ה קבע בדיוק את הדרך שזה עובר ממידת הדין לרחמים, על ידי מלכויות, זכרונות, ובמה, בשופר. יש לנו תורה, והקב"ה נתן לנו בתורה את הדרך את האופן ואת המהלך שהדבר הזה קורה.

הדבר הוא קצת נגד מה שרגילים לחשוב, זה קצת חידוש, התחכנו לא כך, התחכנו שצריכים להתפלל בראש השנה, אולם אין זו אמת, מה שצריך לעשות באמת זה לומר מלכויות זכרונות ושופרות. כמוכן, כל השנה צריך להתפלל, ובעשרת ימי תשובה ודאי צריכים להתפלל, אף ביום הכפורים עיקר הברכה של קדושת היום היא הבקשה מחול לעונותינו, אבל בראש השנה התפילה היא לא הדבר המיוחד, ראש השנה זה מיוחד למלכויות זכרונות ושופרות. אין מילה אחת

כל העולם כולו בכבודך", זהו הקב"ה יושב ודן אותי ואת בני משפחתי, את הילדים שלי, את הפרנסה שלי, את החיים שלי, את הבריאות שלי, את כל מה שנוגע אלי הקב"ה יושב ודן ואני עומד ומבקש מלוך על כל העולם כולו בכבודך.

באמת זה עצמו הכח לזכות בדין, [יש כאן כעין 'פנטז' אמיתי], למי שאוחז בזה באמת, כאשר הוא עומד לפני הקב"ה, ויודע שהוא עומד בדין, ולא מבקש מילה על שום דבר. יהודים יודעים שצריך לעמוד לפני הקב"ה, ובמצב הנורא ביותר שאנחנו עומדים לפני הקב"ה בזמן שהוא עומד ודן את עצם החיים שלנו, והפחד צריך להיות נורא ואיום, הרי שכלל ישראל בכל הדורות מתפללים את התפילות שתקנו אנשי כנסת הגדולה, בלי אף מילה של תפילה על הדין.

הדבר כתוב במפורש בחז"ל, זה מדרש מפורסם מאד בויקרא רבה (כ"ו ד') "א"ר יאשיהו כתיב אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע כמה קרנות יש להן כמה בוקינסו יש להם כמה סלפירגסי יש להם ואמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים, אימתי בחדש השביעי". כך גם כתוב בספר תהלים (ע"ח) "ויפתוהו בפייהם ובלשונם יזכו לו. ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו", ואף על פי כן "והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו". זה הפירוש לפתות את בוראם בתרועה, אנו ודאי אומרים את הדבר הזה, אבל הפיתוי הוא משום שאנו מתכוונים למשהו אחר מסתמא.

על כל פנים, למעשה זו לא תפילה, וגם זכרנו לחיים זו לא תפילה, אנשי כנסת הגדולה תקנו לנו לא להתפלל, ואף הזכרנו לחיים זה רק סיפור שבחו של הקב"ה וההבנה בזה היא ממש כמו מי כמוך אב הרחמים וזכר יצוריו לחיים ברחמים שאין שם מילה של תפילה אלא זה המשך ההתגלות של אתה גיבור לעולם ה', מחיה מתים, מכלכל חיים בחסד, מחיה מתים ברחמים רבים, סומך נופלים ורופא חולים, בעל גבורות, ממיית, מחיה, מצמיח ישועה, וגם מי כמוך אב הרחמים וזכר יצוריו לחיים ברחמים. בראש השנה איננו נמצאים בסוגיא של תפילה, בכלל. לא עוברים את ראש השנה דרך תפילה, לא זוכים בתפילה, צריך להתפלל משום שיש דין תפילה בכל יום אבל תפילה לא עוזרת, אין תפילה בדין.

ניתן להתפלל אף קודם ראש השנה שנוצה לקיים את עניין היום, ועל זה גם בראש השנה גופא צריך להתפלל, שהקב"ה יעזרנו שנוכל לקיים את מצוות היום, אבל לזכות בדין אפשר רק על ידי אמרו לפני מלכויות, זכרונות ובמה, בשופרות. שום דבר אחר לא יעזור.

אין כאן קולא בדברים, הרבה יותר קל להתפלל לבקש ולבכות מאשר לעזוב את הכל ולהגיד מלכויות. אולם זו עבודת היום. הדבר השתבש אצלנו, אנו עומדים ובוכים בונתנה תוקף קדושת היום, זו עיקר עבודתו של החזן, ואילו את העשרה פסוקים של מלכויות זכרונות ושופרות אומרים במהירות, אף אחד לא יודע בדיוק מה לעשות שם. באמת, צריך להתעסק כל היום במלכויות זכרונות ושופרות, ככל שאפשר, זה מצוות היום. אנחנו סומכים על "ידיעת בית רבו" כשהכוונה היא לגננת, ובמקרה היותר טוב לאמא. עלינו ללמוד ולדעת מה עיקר חיובנו בראש השנה.

באמת, על פי מה שמתבאר בנפש החיים, וכבר הארכנו בזה בעבר, כל בקשת צרכים בתפילה עניינה הוא המלכת הקב"ה, ורצון לגילוי כבוד שמים, שעל ידי מילוי הבקשה של ברוך עלינו או בקשת הרפואה השכינה לא תהיה בצער, אולם בראש השנה זו התפילה לכתחילה, איננו יכולים להתעמד לבקש צרכים משום שכל בקשת צרכים היא סותרת דין. על מה שאנו צריכים, בדיוק את זה דנים. אלא שצריך להגיד מלכויות. וכשאומרים מלכויות הקב"ה משפיע את כל השפע כולו דרך מלכויות.

באמת, על פי מה שמתבאר בנפש החיים, וכבר הארכנו בזה בעבר, כל בקשת צרכים בתפילה עניינה הוא המלכת הקב"ה, ורצון לגילוי כבוד שמים, שעל ידי מילוי הבקשה של ברוך עלינו או בקשת הרפואה השכינה לא תהיה בצער, אולם בראש השנה זו התפילה לכתחילה, איננו יכולים להתעמד לבקש צרכים משום שכל בקשת צרכים היא סותרת דין. על מה שאנו צריכים, בדיוק את זה דנים. אלא שצריך להגיד מלכויות. וכשאומרים מלכויות הקב"ה משפיע את כל השפע כולו דרך מלכויות.

באמת, על פי מה שמתבאר בנפש החיים, וכבר הארכנו בזה בעבר, כל בקשת צרכים בתפילה עניינה הוא המלכת הקב"ה, ורצון לגילוי כבוד שמים, שעל ידי מילוי הבקשה של ברוך עלינו או בקשת הרפואה השכינה לא תהיה בצער, אולם בראש השנה זו התפילה לכתחילה, איננו יכולים להתעמד לבקש צרכים משום שכל בקשת צרכים היא סותרת דין. על מה שאנו צריכים, בדיוק את זה דנים. אלא שצריך להגיד מלכויות. וכשאומרים מלכויות הקב"ה משפיע את כל השפע כולו דרך מלכויות.

המלכה אמיתית היא להיות חלק מהשלימות האמיתית

באמת, על פי מה שמתבאר בנפש החיים, וכבר הארכנו בזה בעבר, כל בקשת צרכים בתפילה עניינה הוא המלכת הקב"ה, ורצון לגילוי כבוד שמים, שעל ידי מילוי הבקשה של ברוך עלינו או בקשת הרפואה השכינה לא תהיה בצער, אולם בראש השנה זו התפילה לכתחילה, איננו יכולים להתעמד לבקש צרכים משום שכל בקשת צרכים היא סותרת דין. על מה שאנו צריכים, בדיוק את זה דנים. אלא שצריך להגיד מלכויות. וכשאומרים מלכויות הקב"ה משפיע את כל השפע כולו דרך מלכויות.

באמת, על פי מה שמתבאר בנפש החיים, וכבר הארכנו בזה בעבר, כל בקשת צרכים בתפילה עניינה הוא המלכת הקב"ה, ורצון לגילוי כבוד שמים, שעל ידי מילוי הבקשה של ברוך עלינו או בקשת הרפואה השכינה לא תהיה בצער, אולם בראש השנה זו התפילה לכתחילה, איננו יכולים להתעמד לבקש צרכים משום שכל בקשת צרכים היא סותרת דין. על מה שאנו צריכים, בדיוק את זה דנים. אלא שצריך להגיד מלכויות. וכשאומרים מלכויות הקב"ה משפיע את כל השפע כולו דרך מלכויות.

מלכויות וזכרונות מתוך הדין כעין עקדת יצחק

והנה, לכאורה, איך אפשר להיזכר בעקדת יצחק כשוראים אותו, הזכירה היא רק על ידי שאנו שייכים לעקדת יצחק אולם מה קורה אם כשמתכלים עלינו לא נזכרים בעקדת יצחק. אולם באמת, עצם הדבר, לא להתפלל להקב"ה על חיים אלא להתפלל רק על הזכרונות זו עקדת יצחק אמיתית, אנחנו מוסרים את עצמנו בידי של הקב"ה שיעשה איתנו מה שהוא רוצה. וכך, אנו מבקשים שתתעורר המידה שנקראת יעלה וזכרונכם לפני לטובה. אנחנו לא מבקשים הצלה אלא מבקשים להיות נזכרים לפני הקב"ה כך כשהוא יראה אותו הוא יזכר בעקדת יצחק. כך הוא גם עניין המלכויות, כך אנו הופכים את הדין, כשהקב"ה דן אותנו ואנחנו אומרים מלך על כל העולם כולו בכבודך. הכוונה היא, מכיוון שעלינו נתגלה כבוד מלכותך בזמן שאתה דן אותנו, אנחנו רוצים שמכח זה שאתה דן אותנו תתגדל מלכותך בעולם. אנחנו לא מתכוונים אל עצמנו אלא אנחנו כאילו מקבלים עלינו את הדין. מה שבני ישראל עושים זה דבר נורא. כלל ישראל כפי שהוא בטוהר צריך להיות מבוהל ומפוחד בצורה שאין כמותה משום שאנחנו עומדים בדין נורא ואיום, ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום, הקב"ה דן לחיים ולמוות, הדבר הזה הוא בוער, זה אש בוערת בצורה נוראה, והדין לחיים ולמוות. למי שמאמין ויודע מה הולך הדבר הוא חרדת אלוקים אמיתית. וכאן מבקשים מאיתנו שנתרומם מכל זה ונגיד מלכויות. זו לא בעיה להגיד מלכויות למי שלא איכפת לו, אבל כאן אנו אומרים את המלכויות האלה מתוך זה שדנים אותנו לחיים ולמוות, ואנו עושים יום טוב מכך שבזה גופא שדנים אותנו הקב"ה כביכול מתגלה כמלך בעולמו, מהמשפט ששופטים אותנו אנו עושים יום טוב. בדבר הזה יש כאן מעשה עקידה, יש כאן מעשה שבעומק הדברים זה מעשה מסירות נפש. אנחנו עוקדים את עצמנו כביכול כדי שיתגלה כבודו. אולם כל זה רק בתנאי שזה כך בעומק הלב, שזה נכון ואמיתי.

הגמרא בראש השנה (כ"ו ע"א) "כל מקום שנאמר בו זכרונות יהיו מלכויות עמה", כשאנחנו אומרים מלכויות אנחנו עושים פה משהו שמזכיר עקידה. בעומק הדברים הרי אנחנו הרי לוקחים את זה שהקב"ה דן אותנו, את כל החלקים האלה שבגללם היינו צריכים לקבל את מה שמגיע לנו בדין, ואת הדברים האלה בעצמם אנחנו לוקחים ומקבלים עלינו. כשאנחנו מבקשים זכרונות, פירוש הדבר שאנחנו רוצים ומבקשים את עומק הדין עד הסוף. כשאנחנו באים ומעוררים את המידה של זכרון, הרי כשהקב"ה מביא חוק זיכרון להיפקד כל רוח נפש, עצם הדין זה זכרון. הקב"ה דן על ידי ספר הזכרונות, הזיכרון בעצמו זה המעשה דין. וכך, אנחנו מעלים כביכול אל הקב"ה מלכויות מתוך הדין, ומתוך הדין בעצמו אז אנחנו רוצים זכרונות.

זכרונות, הכוונה היא שהקב"ה יכנס איתנו עד לשרשי שרשי הדברים. "אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם, לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית", ובכך הקב"ה פוקד את מעשה אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי אש. הרי מצידנו צריך היה להעלים את זה, היה צריך להתחבא, ואילו אנחנו באים ומבקשים מהקב"ה זכרון. בבקשה הזו אנחנו רוצים לצרף את עצמנו לתחילת הבריאה, אנחנו רוצים שהקב"ה יברא אותנו כמו מתחילת הדבר, כמו מתחילת הבריאה. זה נקרא זכרון, שהקב"ה יזכר ברצון בתחילת הבריאה לברוא נבראים, ואנחנו מעמידים את עצמינו לשם. פירוש הדבר, זו מסירות נפש אמיתית, והקב"ה זוכר את עקדת יצחק. עקדת יצחק זה המקום הראשון והיחיד שנברא מסר את עיקר בריאתו בחזרה לקב"ה. אברהם אבינו לא עשה זאת ברצון כשהשליכו אותו לכבשן האש, לכתחילה אמנם הוא עשה ברצון את הדברים, אבל האופן שהשליכו אותו לכבשן האש לא היה ברצון, אבל יצחק נתן לעקוד את עצמו ברצון.

כאן, בדברים האלה, הקב"ה זוכר לנו גם את העקידה וגם את שורש הבריאה, ואנחנו מעלים רצון כמו מתחילת הבריאה. זה בדיוק מה שהקב"ה רוצה, שאנחנו כל עצמנו נהיה לכבודו. כאן נמצא שורש החיים, כאן נמצאים החיים האמיתיים.

שופרות – תתנו לב ותצפו ליום הדין ולימות המשיח

לשון הרי"א "כשם שתוקעים בשופר בראש השנה כך אומרים פסוקים של מלכויות וזכרונות ושופרות. אמר הקב"ה אמרו לפני מלכויות שתמליכוני עליכם, זכרונות שיבוא לפני זכרונכם לטובה, שופרות שתתנו לב ותצפו ליום הדין ולימות המשיח". זו הכוונה בפסוקי שופרות. לא באים כאן להתרגש ממעמד הר סיני, העניין בזה הוא להתגעגע לזה, האם אנו מצפים ליום הדין, כאן כתוב ש"ותצפו ליום הדין". המדובר ביום הדין הנורא, שהקב"ה יסדר את כל העולם כולו וינקה אותו מכל רע לימות המשיח. זה אופן של מלכות, וזה נקרא שופרות. יום הדין בשופר וימות המשיח בשופר, כך אנו אומרים בפסוקי שופרות "כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו", וזה מכח השופר של מתן תורה. וכך אנו אומרים בפרקים של קבלת שבת, "שירו לה' שיר חדש וגו', ה' מלך תגל הארץ ישמחו איים רבים וגו', מזמור שירו לה' שיר חדש וגו', ה' מלך ירגזו עמים וגו'. רש"י בתהילים מביא את דברי חז"ל שהפרקים האלו מדברים

"לפי שבימים הללו הוא מראה מלכותו לשפוט את העולם", כל עשרת ימי תשובה הם כולם ימי דין, הם כולם ימים שבהם הקב"ה עומד ודן אותנו. על כל פנים, בראש השנה, זה יום הדין, ואנחנו עומדים בראש השנה, כשהקב"ה כותב אותנו לחיים או למות, ועוזבים את הכל ואומרים "מלך על כל העולם בכבודך", זה חיוב על נער כל בר מצוה מישאל. איננו מתייחסים לכל העובדה שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפנינו. וגדולה מזאת, בזה גופא שאנחנו יודעים שהקב"ה דן אותנו, אנחנו רוצים שעל ידי זה שהוא דן אותנו, הדין שהוא דן אותנו בעצמנו יהיה קיום של גילוי מלכות, ובוהו אנחנו תופסים את המציאות האמיתית שלנו, בזה שעל ידינו מתגלית מלכותו.

אכן, אנחנו בטוחים שיעשה לנו נס, כפי שמביא הטור. לכאורה איך אפשר להיות בטוחים שיעשה לנו נס, התשובה היא, משום שאנחנו יודעים שמלכותו של הקב"ה כשהיא נמצאת בעולם בשלימות, היא מלכות שמביאה טוב לכל הנתינים, לכל מי שהם בני המלכות הזאת. משום שזו היא המלכות, זו היא מלכות שמים, לתקן עולם במלכות ש-ד-י, זה תיקון שלם, כל פגם וכל חיסרון שישנו בעולם, מתוקן לגמרי. למרות זאת זה עדיין נס גמור, כי אנחנו יודעים שהעולם לא מתוקן, אולם אף על פי כן אנו בטוחים שיעשה הנס, הכוונה בזה, שאיתנו כביכול הקב"ה יתנהג בהנהגה הזו.

ב"מפני חטאינו" אנו אומרים "אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה", לא יתגלה בעולם שום דבר אלא רק המלכות עלינו תתגלה בעולם, "והופע והנשא עלינו לעיני כל חי", גילוי הקב"ה בעולם, "מלך על כל העולם כולו", זה דרכנו, על ידינו זה מתגלה. "גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, והופע והנשא עלינו לעיני כל חי" זו אותה לשון של "מלך על כל העולם כולו בכבודך והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך", והסיפא היא, "ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", זו היא המלכות.

מדת הזיכרון היא להיזכר בשורש הדברים

עתה נעסוק בעניין הזיכרון. זה הרי שמו של היום, כפי שתקנו אנשי כנסת הגדולה בברכה "מקדש ישראל ויום הזיכרון". הפירוש של זכרונות לפי ערכנו, שכאשר רואים דבר שהוא רחוק על ידו נזכרים בשורשו ובתחילתו של אותו דבר, זה נקרא להיזכר. אנו אומרים זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, הכוונה היא שהקב"ה יראה אותנו ויזכר בשורשים שלנו. "תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם", כך כתוב בגמרא (ר"ה ט"ז ע"א). הפירוש של זכרונות, הכוונה בזה, שאנחנו מעמידים את עצמנו כך שעל ידי שהקב"ה שומע אותנו אז הוא יזכר במקום שמשם באנו. על ידינו הוא יזכר במקום שממנו באנו. כך הקב"ה קבע, שעל ידי זה שאנו מעוררים את המידה של זכרונות, דרך זה הוא נזכר כשהוא רואה אותנו. לומר זכרונות כראוי, היינו, שגם אנחנו נזכרים בשורשנו. להיזכר, הפירוש הוא, מהמצב של עכשיו להיזכר בשורש הדברים. אם אנחנו מזכירים להקב"ה את עקדת יצחק, הוא זוכר את עקדת יצחק, ואז כאשר מתעוררת זכות עקדת יצחק, הרי ש"עקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, ברוך אתה ה' זוכר הברית", זו הברכה של זכרונות, ככה אנחנו מברכים.

על דוד המלך כתוב "טוב רואי", שכל הרואה אותו נזכר הלכה. כאשר היו רואים את דוד המלך היו נזכרים באיזה דין. זה עניין הזכרונות, כשהקב"ה רואה אותנו הוא נזכר בעקדת יצחק, היינו, הוא נזכר במקום שממנו באנו, נזכר באבות, נזכר ב"זכור ברית אברהם ועקדת יצחק והשב שבות אהלי יעקב". זה הוא הזיכרון, הזיכרון זה שעל ידינו יהיה זכרון. על ידינו תתעורר המידה הזאת הנקראת זיכרון. ככל שהדברים רחוקים יותר משורשם הם פחות מושפעים משם, לא מושפע עליהם שפע משם, וככל שהדברים קרובים יותר לשורשם הם שייכים אליו.

בראש השנה לא זו בלבד שאנו ממליכים את הקב"ה אלא שאנחנו ממליכים את הקב"ה מעין ההמלכה של אבותינו, באופן שכשוראים אותנו נזכרים באבות. אנו צריכים להעלות את כל הרמה של השייכות שלנו להקב"ה לכך שכביכול אלקינו ואלקי אבותינו יהיה באיזה אופן שהוא קרוב, שיזכרו באבותינו כשוראים אותנו.

אנחנו לא מבקשים ישועה, אנחנו רק מבקשים שהקב"ה יסתכל עלינו ויזכר בעקדת יצחק, כאן זה נגמור, ואחרי שהקב"ה יסתכל עלינו ויסתכל ויזכר בעקדת יצחק, יהיה טוב. זה נקרא זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה.

זכרוננו, הכוונה למקום שממנו באנו, השורש שלנו הוא תמיד טוב, זה החלק שלנו, שלכל שלא נלך, לכל שלא נפרוש, תמיד בשורשנו אנחנו קשורים כביכול אליו יתברך. אנחנו חלק אלוך ממעל, אנחנו בנים לה' אלקינו. זכרוננו, הכוונה היא, אני הבן שלך, האם אינך זוכר אותי. לא מהזמן שהייתי ילד, אלא מאז שהייתי באוצר הנשמות, שהייתי עובר. אבל כדי להיזכר בזה, צריך לראות אותנו. יש רחמנא ליצלן זיכרון לרעה, הקב"ה יכול להסתכל על מישהו ולהיזכר בכל הדברים הלא טובים. זו היא התפילה זכרנו בזכרון טוב לפניך. ככה אנחנו מתפללים.

לעתיד לבוא, וכתוב שם "הריים כדוג נמסר מלפני ה'" [בחצרות זקול שופר הריעו" וכל זה "לפני המלך ה'", "לפני ה' כי בא לשפוט הארץ ישפוט תכל בצדק ועמים במישרים" או "באמותו", זה באמת רציני מאד.

אנחנו מצפים למלכותו יתברך, אנחנו מצפים למה שהשופר פועל, השופר פועל את ההצהרה הזאת. בדרך כלל השופר פועל חירות [כגון ביובל, ועוד], עתה, יש כאן שני דברים, אנחנו מבקשים שהקב"ה ימלוך על כל העולם כולו ואנחנו מבקשים שאנחנו נהיה בני חורין ואנחנו נוכל להצטרף למלכותו. זה על ידי השופר. זו היא הכוונה בשופרות, וכלשונו המופלאה של הרי"ז "שתתנו לב ותצפו ליום הדין ולימות המשיח". תקיעת שופר לפני המלך, הכוונה בזה, שהמלך, מלכותו היא בגילוי גמור, בהתגלות גמורה, זה הצירוף של תקיעת שופר למלכויות.

הריטב"א (ר"ה ט"ז ע"א) שהכוונה בברייתא "ובמה בשופר" מתייחסת לשני הדברים, "מלכויות שתמליכוני עליכם וזכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה". על הזכרונות כבר כתוב בגמרא (שם כ"ו ע"א) ששופר "לזכרון קאתי", עתה, כך הוא גם במלכויות, פה מתגלה ה"אמרו לפני מלכויות שתמליכוני עליכם", במה, בשופרות. [וכך מתבאר בטעמי הרס"ג וברכי חיים ויטאל].

התיקון של שופר הוא כעין קרנותיו קודמות לפרסותיו

הנפש החיים בשער א' פרק כ' מאריך בזה שסדר התיקון למי שחטא, שהוא צריך תמיד לתקן ממקום גבוה יותר, עיי"ש שמאריך בזה, ובהמשך הוא כותב "וזהו גם כן ענין מאמרם שור שהקריב אדם הראשון קרנותיו קודמות לפרסותיו היו, שכיון בהקרבתו לתקן אשר עיות, לבנות הנהרסות, לקרב אשר הרחיק וליחד אשר הפריד, והעלה טוהר קדושת מחשבתו וכוונתו, להאציל תחילה שפעת אור וקדושה על הבחינות ומדרגות העליונות שבו דמיון הקרנים. הם שרש נשמתו ונשמתו. ומשם המשיך אח"ז על רוחו ונפשו. לטהר כל אבריו מראשו ועד רגליו, כו" עיי"ש עוד.

המיוחד בקרבן של אדם הראשון הוא, כי בכל קרבן מתחיל התיקון מלמטה, כל קרבן יש בו מסירות נפש, היינו, יש בו קיום עונש, וכמו שכתוב ברמב"ן שאדם צריך לדמות במחשבתו שבעצם היו צריכים לעשות לו את הדבר הזה, ואז הוא יכול להעמיד עצמו במדרגה גבוהה יותר, אולם בקרבן של אדם הראשון התיקון התחיל מקרנותיו, מלמעלה. עתה הגמרא בראש השנה (כ"ו ע"א) אומרת "משור פר, משופר", היינו עומק עניין השופר הוא כמו השור שהקריב אדם הראשון, השופר מתקן דרך השפעה מגבוה יותר, מלמעלה יותר, השופר הוא תמיד קרנותיו קודמות לפרסותיו. מה שמגיע על ידי השופר זה מגיע כהארה מלמעלה, וזה מאפשר השפעה חדשה, תיקון מגבוה יותר.

נמצא, זה כל הסדר מלכויות וזכרונות, ובמה בשופרות. זה מה שאנחנו עושים להקב"ה ביום טוב של ראש השנה, בזה אנו מתעסקים. אנו מדברים פה כביכול עליו יתברך בתור זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם, הזיכרון הוא תמיד מידה שמתייחסת כביכול להקב"ה עד כמה שהוא מחבר את עצמו לשורשי הדברים למעלה למעלה וזוכר את המקור שמשם הם יצאו. עתה, כאן מדובר על חזרה לתחילת הרצון לבריאת העולם. כשאנחנו באים בשופר לפני הקב"ה, אנחנו באים פה בקרנותיו קודמות לפרסותיו. כל תפילה של בקשת צרכים תמיד באה מתוך הצרה, הצורך שלנו לוחץ, אולם תפילה למלכות היא לא מתוך הצורך שלנו אלא מתוך קרנותיו קודמות לפרסותיו. כאן התיקון מגיע מלמעלה.

זו כל העבודה של ראש השנה. זה כמו שאדם הראשון ביום שהוא נברא הקריב שור שקרנותיו קודמות לפרסותיו, כך אנחנו ביום שאנחנו נבראים אנחנו מקריבים שור שקרנותיו קודמות לפרסותיו. אדם הראשון עשה זאת זה בשור פר ואנחנו עושים את זה בשופר. בקשת צרכים זה נקרא פרסותיו קודמות לקרנותיו, אבל כאן, כיוון שאנחנו עסוקים בתיקון, אנחנו עסוקים כאן בקרנותיו קודמות לפרסותיו, אנחנו עסוקים כאן בתיקון מלמעלה. כאן זה חוזר לרצון לברוא נבראים שהם יהיו אלה שמהם יתגלה כבודו יתברך, משום שכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו. זה הסוד, אנחנו אומרים מלכויות משום שלשם כך הוא ברא את העולם, ומכיוון שאנחנו אומרים מלכויות אז הקב"ה רוצה לברוא אותנו משום שהוא בורא לכבודו. ברגע שאנחנו לכבודו, אז הוא בורא אותנו.

מכח מלכויות זכרונות ושופרות כערכנו

נזכה לשופר של משיח

עתה, במלכויות אנחנו ממליכים את הקב"ה למלך, אבל איננו יכולים להמליך יותר ממה שאנחנו ממליכים. שמעתי, סיפר רבנו, מאיש שהיה בשעת מעשה, ושמע את דברי ההתעוררות מרבי לייב חסמן בראש השנה האחרון לחייו, [הוא נפטר ב"א חשוון תרצ"ו]. המשל הוא למלך הנוסע במרכבתו לסייר בכל המדינה, עתה, בעיר הגדולה יודעים מה זה מלך ומכבדים אותו כראוי, בערים יותר רחוקות צריך לתאם איך מכבדים מלך, וככל שזה מגיע יותר לערי השדה צריך יותר הכנה.

וכך, המלכויות שאנחנו המלכנו, זה מגיע עד המקום שאנחנו מגיעים. אולם הזכרונות מגיעים עד עקידת יצחק. והשופרות, זה מגיע עד הקצה של לעתיד לבוא. המלכויות, זה בסוד ה' קלך, הזכרונות בסוד ה' קלך, והשופרות בסוד ה' ימלוך לעולם ועד. המלכויות זה מה שאנחנו יכולים, עד המקום שאנחנו יכולים להגיע, הזכרונות זה המקום שמשם באנו, והשופרות זה המקום שלשם אנחנו הולכים. הפסוקים אומרים את שלושת הדברים. פסוקי תורה מדברים על מתן תורה. פסוקי נביאים, פסוקי נביאים מדברים כולם על העתיד לבוא. וכל פסוקי זכרונות זה כדי לעורר את המידה הזאת שנקראת זכרון ולזכור שהקב"ה זוכר. רק כך אנחנו זוכים בדין. אך ורק בצורה הזאת.

עלינו לתת אל לבנו. יש קומץ קטן מאד מאד, נער יספרם, שממליכים את

הקב"ה. עומד לפנינו ראש השנה נורא ואיום, גם בדין יחיד וגם בדין מדינה וגם בדין כל העולם כולו, על המדינות בו יאמר. זה מחריד. יש קומץ קטן מאד שאפשר לדבר איתם בכלל על להמליך את הקב"ה. מכל הכלל ישראל הגדול נשאר קומץ קטן מאד, אם כן, לכל הפחות מי ששייך לזה, מי שיש לו שייכות לעניין הזה בכלל, מי שיודע שאין לנו מלך אלא אתה, שהוא יתעסק בהמלכה. "כדי שתמליכוני עליכם", אחרת, ה' ישמרנו.

בראש השנה גופא אסור להגיד דברים רעים, אבל אנחנו עדיין מספיק רחוקים מראש השנה. כתוב בספר יחזקאל (כ' ל"ב) "והעלה על רוחכם היו לא תהיה וגו', חי אני נאם ה' אלקים אם לא ביד חזקה וזכרון נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם", אם אנו רוצים לדעת איך נראית חמה שפוכה, צריך רק לעיין במה שהיה לפני שמונים ושש שנים, אין לנו ביטוי יותר נורא מחמה שפוכה. כל מי שחושב שהמלכות תבוא לבד, מלכות לא תבוא לבד, מלכות באה או על ידי שממליכים אותה, או רחמנא ליצלן באופן הנורא הזה, ועדיין, זו רק הדרך ל"אמלוך עליכם", אולם יש שם טעם מפסיק, וטעם מפסיק יכול לקחת זמן. על כל פנים זה היה צריך להספיק.

כעת, מכל כלל ישראל כולו נשאר קומץ קטנטן, אפילו מהאלף שנכנסים למקרא. כולם נמצאים ברחוב. אף אחד לא נמצא בסוגיא בכלל של מלכות, אף אחד לא בעניין בכלל. פעם עוד שמעו איוו חצי מילה על אלול פה ושם. מאיפה אנו רוצים שתבוא מלכותו יתברך, איפה היא תתגלה, מי ימליך, אם לא יהיו כמה אנשים שיגידו באמת בלב שלם מלוך על כל העולם כולו בכבודך, שיגידו מלכויות כמו שצריך.

אנחנו צריכים להגיד מלכויות, לפי ערכנו, להגיד לפי ערכנו וזכרונות, והערך שלנו יעלה, ונגיד לפי ערכנו שופרות, ואז הקב"ה ישימע לנו את שופרו של משיח. לולא כן מאיפה זה יבוא, ראש השנה לא הולך לבד. השטן, עם כל מה שמערבבים אותו כל כך חזק, אבל בכל אופן הוא מצליח לערוב אותנו. משמע שגם הוא תוקע בשופר, השופר שלו מערוב אותנו. מכל כלל ישראל לא נשאר שום דבר, "אני מדבר על כלל ישראל שאני עוד זכיתי לראות" הוסיף רבנו, "בימי נעורי עוד ראיתי אנשים שנכנסו לבית הכנסת לבילוי ראש השנה ורעדו כעלה נידף, יחידים, בודדים". היום נשארנו כך שכל אחד בטל במיעוטו, הציבורים הגדולים מתנהלים לפי המכנה המשותף הכי נמוך. שמנו את המכנה המשותף נמוך יותר מהנמוך ביותר בציבור ולפי זה זה מתנהל. זה מעשה שטן, ה' יעזור לנו.

למעשה, אנחנו כן צריכים להתפלל, אבל צריך תמיד לזכור איפה העיקר ואיפה הפחות. צריך להתפלל, אבל לא זה העיקר. אין הכוונה לא להתפלל, חלילה, אבל לכל הפחות זה לא העיקר.

עלינו לזכור שני דברים, האחד, שהקב"ה מנהיג את העולם בדין, הוא מנהיג את העולם לפי המשפט של ראש השנה, וזה נורא ואיום, על המדינות בו יאמר ועל כל יחיד ויחיד, והשני, שאנחנו אלה מה שנשאר מכלל ישראל, אין מי שימליך את הקב"ה חוץ מאיתנו. אנחנו, כל אחד ואחד מאיתנו, צריכים לשאת על הכתפיים שלנו את מה שנקרא כלל ישראל, ואנחנו צריכים לשאת על הכתפיים שלנו כביכול את מלכותו יתברך. אנחנו נתבעים על כל הבריאה. "שור כי אבדה חסידנו ומפגיע אין בעדינו", אין על מי לסמוך ואין למי להעביר את זה. אנחנו נמצאים בשורה הראשונה והמלכות של הקב"ה תלויה בנו. רק אם אנחנו נעשה את זה נכון וטוב עד כמה שאנחנו יכולים, זה יהיה.

ה' יעזורנו, ויכתוב ויחתום אותנו בספרם של צדיקים גמורים. לשנה טובה נכתב ונחתם כולנו לחיים טובים.